

Demokratik Toplum, Kalıcı Barış

Gültan Kışanak

Değişim Sürecinin
Yolcuları

Ayla Akat Ata

Barış Konuşurken
Kadınların Sesini Duymak!

Yüksel Mutlu

Süreç Nereden
Nereye Geldi?

Ruşen Seydaoğlu

Kökün İhtimalleri,
İmkanları ve Yürüyüşün
Yeni Rotası

Fatime İzol Levent

Aidōs'tan Locke'a İnsanı Yurt
Kılan Tanınma ve Aidiyet

İÇİNDEKİLER

- 1** Değişim Sürecinin Yolcuları
Gültan Kışanak
- 5** Barışı Konuşurken Kadınların Sesini Duymak!
Ayla Akat Ata
- 13** Süreç Nereden Nereye Geldi?
Yüksel Mutlu
- 17** Kökün İhtimalleri İmkânları ve Yürüyüşün Yeni Rotası
Ruşen Seydaoğlu
- 22** Aidōs'tan Locke'a İnsanı Yurt Kılan Tanınma ve Aidiyet
Fatime İzol Levent

Değişim Sürecinin Yolcuları

Gültan Kışanak-16 Ağustos 2026

Meselenin çatışma boyutunda çözüme kapı aralayan yeni yasanın, TBMM’de büyük bir konsensüsle çıkmış olması ve toplumsal zeminde karşıt duruş ve söylemlerin sınırlı kalması büyük bir avantajdır. Ancak bu, uygulama aşamasında sorunlarla karşılaşılmayacağı anlamına gelmiyor. Daha da önemlisi bugün “demokratikleşme adımlarını içermediği” gerekçesiyle yapılan eleştirilerin, yarın demokratikleşmenin Kürt meselesi ile bağlantılı boyutu gündeme geldiğinde nasıl bir seyir izleyeceğini de öngören bir yerden meseleye yaklaşmak gerekir

Tarihsel bir süreçten geçiyoruz. Aşamalı ve çok katmanlı bir süreç. Bu sürece farklı isimler verilse de özünü Kürt halk önderi Sayın Abdullah Öcalan’ın 27 Şubat 2025’te yaptığı Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı’ndan alıyor. Bu çağrının üç sacayağı vardı, süreç bu dinamikler üzerinden inşa edilmeye çalışılıyor.

Birincisi, Kürt meselesinin şiddet, çatışma alanından çıkartılarak siyaset ve hukuk alanına taşınması.

İkincisi, ayrılmak değil ortaklaşmak üzerine kurulu demokratik bir gelecek kurma iradesi ve iddiası.

Üçüncüsü de kimliklerin, inançların, düşüncenin ve örgütlenmenin özgürlüğü temelinde demokratik eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesi.

Bu üçlü sacayağının hem özgün yanları var hem de birbirleri ile sıkı sıkıya ilişkilidirler. Zira süreç bu üç sacayağının üzerine oturtulabilirse dengeli ve sağlam olur; ayaklardan birinin geride kalması, ihmal edilmesi, sağlam inşa edilmemesi sürecin dengesini bozar.

Bu anlamda süreç aşamalı ve çok katmanlıdır, adım adım ilerleyecektir ancak aşamaların ve katmanların birbiri ile olan bağı görölmeden de sağlıklı bir şekilde yürütülmesi mümkün değildir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise bu sürecin tüm taraflar açısından stratejik bir değişiklik anlamı taşımasıdır. Basit yaklaşımlar, taktiksel manevralarla geçiştirilmeye çalışılması zaman ve enerji kaybettireceği gibi, köklü çözümlerin ortaya çıkmasına zarar verebilir.

Bu anlamda içinden geçtiğimiz süreç tüm aktörler-özneler açısından demokratik dönüşüm sürecidir.

Özne, bilinçli iradeye ve tarihsel/toplumsal değişimi kurma gücüne sahip temel güçtür, yani toplumun kendisidir. Aktör ise süreçte rol alan, belirli bir işlevi yerine getiren kişi ya da kurumlardır. Toplum aktörlerden etkilenir, bazen arkasından da sürüklenir ancak toplumun ikna olmadığı, bilince çıkartmadığı, irade ortaya koymadığı bir sürecin gerçek manada başarılı olma ihtimali yoktur.

Aktörler ve özneler bu değişim sürecinin yolcularıdır. Bin kilometrelik yol bir adımla başlayıp birbirini takip eden adımlarla gelişir. Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı da bu yolculukta pusula görevi görecektir. Zira pusulasız yolculuklar, menzile varmakta zorlanır.

“Kadınlar bu sürecin neresinde?”, “Kadınları sürece katıyorlar mı?” gibi sorulara cevap bulabilmek için bu genel tespitleri hep akılda tutmak gerekir. Adı üstünde “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı.” Çağrı herkese yapılmıştır, bu çağrının temel muhataplarından biri de kadınlardır, sürecin herhangi bir aşamasına dâhil olmak için ayrıca bir davete ihtiyacımız yoktur. -Kaldı ki çağrıyı yapan Sayın Öcalan her defasında kadınların süreçteki önemine özellikle dikkat çekiyor.- Ancak dışında tutulmak istendiğimiz her an, kendi öznelliğimizi hatırlayarak sürece dâhil olabileceğimiz kanallar yaratmalıyız.

Kürt kadın hareketi başından beri bu öznellik konumunun farkında olarak bu kanalları açmak, açık tutmak ve güçlendirmek için mücadele ediyor. TBMM komisyonunda kadın temsiliyetine alan açmak, kadın kurumlarının komisyonda dinlenmesini sağlamak ve komisyon çalışmaları devam ederken kadın gündemleri etrafında kamuoyu oluşturmak için eylem ve etkinlik düzenlenmesi gibi çabaların örgütleyicisi oldu. Barışa İhtiyacım Var Kadın İnisiyatifi de şimdiye kadar gelişen süreçte belli bir etkinlik gösterdi. BİV'in hem komisyonda yapılan sunum hem de kritik süreçlerde alınan tutum itibarıyla kadınların öznellik konumunu güçlendirmiştir.

Şimdi Meclisten çıkan yasanın pratikleşme aşamasına girmiş bulunuyoruz. Bu yasa, barış ve demokratikleşme taleplerinin tamamını karşılayan bir yasa değil. Ancak barışa ve demokratikleşmeye doğru gidişin önünü açacak ilk hukuksal adım niteliğinde. Yasanın uygulama aşamasında nelerle karşılaşacağı, ne gibi pratik çözümler bulunacağı, toplumsal ve siyasal dinamiklerin bu süreçte nasıl hareket edeceği son derece kritik. Bu nedenle kadınların bu aşamadaki katılımı, Meclis komisyonu sürecindeki katılımdan çok daha güçlü olmak durumunda.

Yasada yer alan Meclis İzleme Komisyonunda kadınların yer alması, yine Koordinasyon Kurulu'nun oluşturacağı alt kurullarda kadınların yer alması ve kadın gündemlerinin ele alınması için kadınlar olarak mücadele etmek gerekiyor. Fakat yapılması gerekenler bundan ibaret değil, asıl olarak demokratik dönüşümü her düzeyde mümkün kılacak çalışmalara ihtiyaç var.

Demokratik dönüşüm süreci, düşünsel, toplumsal, siyasal ve hukuksal alanda derinlik kazanmalı ve yol yürümeyi kolaylaştırmalı. Her türlü kışkırtma ve kutuplaştırma pratiklerinin önünü kesecek olan düşünsel dönüşümdür. Çatışma üreten zemini ortadan kaldırabilmek için zihinsel bir dönüşüm uzun erimli ama yarına havale edilemeyecek kadar acil bir konudur. Tek tek bireylerin, toplumsal ve siyasal grupların, farklı kimlik ve inançların Kürt meselesine bakışını olumlu yönde etkileyecek güçlü çalışmalar örgütlenmeli. Sosyal karşılaşmalar, siyasal tartışmalar, yeni, etkili ve ezber bozan söz ve eylemler, özeleştirel yaklaşımlar, empati duygusunu açığa çıkaracak ve güçlendirecek çalışmalar örgütlenmeli. Farklı toplumsal ve siyasal kimliklere sahip kadınların bir araya geleceği, birbirini duyabileceği, yeni ufuklar açmaya imkân tanıyan konferanslar, forumlar vs. düzenlenmeli.

Toplumsal zeminde dūşūnsel dōnūşūme katkı sunan her adım, siyasal ve hukuksal dōnūşūmūn önūnū açacaktır.

Meselenin atıřma boyutunda ōzūme kapı aralayan yeni yasanın, TBMM’de būyūk bir konsensūslle çıkmıř olması ve toplumsal zeminde karřıt duruř ve sōylemlerin sınırlı kalması būyūk bir avantajdır. Ancak bu, uygulama ařamasında sorunlarla karřılařılmayacaėı anlamına gelmiyor. Daha da önemlisi bugūn “demokratikleřme adımlarını içermediėi” gerekçesiyle yapılan eleřtirilerin, yarın demokratikleřmenin Kūrt meselesi ile baėlantılı boyutu gūndeme geldiėinde nasıl bir seyir izleyeceėini de ngōren bir yerden meseleye yaklařmak gerekir.

Kadın rgūtlenmesinin gūlendiėi, kadınların zihinsel dōnūşūme ncūlūk ettiėi bir dōnemin gōrevlerini hep birlikte yūrūteceėiz. Gōrev ve sorumluluk tūm kadınlara aittir. Kadınların ortak mūcadele deneyimi bu konuda yol açıcı bir rol ūstlenmelerini kolaylařtıracaktır.

Barışı Konuşurken Kadınların Sesini Duymak!

Ayla Akat Ata-16 Ağustos 2026

Kadınlar açısından tek ve homojen bir kategori söz konusu değildir. Çatışmadan etkilenmiş kadınlar, yerel kadın örgütleri, genç kadınlar ve farklı toplumsal kesimlerden kadınların farklı deneyimleri vardır. Hazırlanacak plan bu çoğulluğu güvence altına almalıdır. Kadınların yalnızca kaç toplantıya katıldığı değil, önerilerinin ne kadarının kararlara yansıdığı ölçülmelidir ve ortaya konulan her hedefin sorumlu kurumu, takvimi, kaynağı ve ölçülebilir göstergesi olmalıdır

Türkiye, 1 Ekim 2024'ten bu yana tarihsel bir sürecin içinden geçiyor.

TBMM'nin yeni yasama yılı açılışında gerçekleşen bir tokalaşmayla başlayan, kısa süre sonra yapılan siyasi çağrılarla devam eden; İmralı görüşmeleri, 27 Şubat 2025'te Sayın Abdullah Öcalan tarafından yapılan Demokratik Toplum ve Barış Çağrısı, 12 Mayıs'ta PKK'nin fesih ve silah bırakma kararını açıklaması, 11 Temmuz'da Süleymaniye'de gerçekleşen sembolik silah yakma töreni, 5 Ağustos 2025'te TBMM'de kurulan Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, Komisyon'un çalışmaları ve 18 Şubat 2026'da kabul ettiği raporun ardından 10 Ağustos 2026'da yasalaşan düzenlemeyle yeni bir aşamaya ulaşan bir süreçten söz ediyoruz.

Bu sürecin tarihsel anlamı üzerine çok şey söylendi. Ancak şimdi başka bir soruyu sormanın zamanı geldi: Bu tarihsel sürecin neresinde kadınlar var?

10 Ağustos 2026'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yalnızca bir yasa kabul edilmedi; Türkiye'nin yeni bir barış ve toplumsal bütünleşme dönemine nasıl gireceği de tartışmaya

açıldı. Bu tarihsel ana dair en temel eksiklik şuydu: Barışı konuşuyorduk, ama kadınların sesi bu konuşmanın kurucu unsuru değildi. Yasanın geneli üzerine yapılan konuşmalarda kadın sesi duyulmadı. Oysa barış, yalnızca devletlerin, partilerin ve erkek egemen siyasi aktörlerin kurduğu bir denge değildir. Barış, toplumun tamamını yeniden kuran bir süreçtir. Ve parlamentodaki temsil oranı ne olursa olsun, toplumun yarısı olan kadınlar olmadan barışın toplumsal inşası mümkün değildir.

Kabul edilen çerçeve yasa ile yıllardır silahlı çatışmanın gündemi belirlediği bir alanda, silahların bırakılması ve çatışmasızlığın kalıcılaştırılması yönünde önemli bir zemin ortaya çıktı. Fakat silahların susması, tek başına barış değildir. Silahların susması, barışın kurulabilmesi için açılan alandır. Asıl mesele, şimdi bu alanın nasıl doldurulacağıdır. Bu yeni dönemin toplumsal kuruluşunda kimlerin söz sahibi olacağıdır.

İşte kadınlar şimdi konuşmalı; örgütlenerek sürece müdahil olmalıdır.

Meclis'te gerçekleşen yüksek katılımlı oylama bize parlamentonun bu sürece verdiği önemi gösterdi. Resmî açık oylama kaydında 563 oy kaydı bulunurken iki mükerrer kayıt nedeniyle 561 benzersiz oy kullanıldığı tutanak altına alındı. 592 milletvekili üzerinden hesaplandığında bu yaklaşık yüzde 94,8'lik bir katılıma karşılık geliyor ve olağanüstü yüksek bir parlamenter katılımını ortaya koyuyor.

Fakat tam da bu nedenle başka bir soru sormamız gerekiyor: Meclis'in neredeyse tamamı karar vermek üzere salondayken, kadınların bu tarihsel kararın anlamını ve yönünü belirleyen siyasi tartışmadaki ağırlığı neydi? Bu soruyu sormak kadınları sayısal bir kategoriye indirgemek değildir. Tam tersine, kadınların parlamentoda bulunması ile kadınların 'anamlı siyasi katılımı' arasındaki farkı görünür kılmaktır. Çünkü kadınların süreçte bulunması ile süreci şekillendirmesi aynı şey değildir.

Eski bir parlamenter olarak rahatlıkla ifade edebilirim ki; bir kadın milletvekili salonda olabilir, oy kullanabilir, komisyonlarda yer alabilir, maddeler üzerinde söz alabilir. Bütün bunlar kuşkusuz önemlidir. Ancak bunların hiçbirisi tek başına, kadınların barışın siyasi çerçevesinin belirlenmesinde eşit söz sahibi olduğunu göstermeye yetmez. Asıl mesele; kadınların gündemi belirleyip belirleyemediği, müzakerenin yönünü etkileyip etkileyemediği, kendi önceliklerini karar mekanizmalarına taşıyıp taşıyamadığı, alınan kararları değiştirebilecek bir siyasi güce sahip olup olmadığı ve kararların uygulanmasını denetleyip denetleyemediği ile ilgilidir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2000 yılında kabul ettiği 1325 sayılı karar, tam da bu nedenle tarihsel önem taşır. Karar, kadınların çatışmaların önlenmesi ve çözümünde, barış müzakerelerinde, barışın inşasında, barışın korunmasında ve çatışma sonrası yeniden yapılanmada eşit katılımını ve tam olarak dâhil edilmesini vurgular. Bugün Kadın, Barış ve Güvenlik gündeminin temel kavramlarından biri olan “anlamli katılım” buradan doğar.

Anlamli katılım, siyasi iktidarın sıklıkla yaptığı gibi bir toplantıya kadın davet etmek değildir. Bir fotoğrafta kadınların görünmesi değildir. Bir kurulda kadına da yer vermek değildir. Anlamli katılım; gündemi belirlemek, söz söylemek, müzakere etmek, karar vermek, uygulamayı izlemek ve gerektiğinde bir kararı değiştirebilmek demektir. Bu nedenle bugün sormamız gereken soru yalnızca: “Kadınlar süreçte var mı?” olmamalıdır. Asıl cevap aranacak soru: “Kadınların süreç üzerinde gerçek bir etkisi var mı?” olmalıdır.

Kadınların barış süreçlerine katılımını savunurken kadınların “doğaları gereği daha barışçıl” oldukları gibi romantik veya özcü bir varsayıma dayanmak da doğru değildir. Mesele cinsiyetlere doğuştan özellikler atfetmek değildir. Mesele deneyim, temsil ve demokratik meşruiyettir. Çatışma süreçleri toplumun tamamını etkiler; fakat herkesi aynı biçimde etkilemez. Kadınlar çatışma dönemlerinde farklı ekonomik, sosyal ve fiziksel sonuçlarla karşılaşabilir. Yerinden edilme, yoksulluk, bakım yükü, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kayıplar ve parçalanmış aile ilişkileri kadınların yaşamında uzun süreli etkiler bıraktığı gibi mücadele ile açığa çıkan bir deneyimi de beraberinde getirir. Dolayısıyla kadınların barış masasına taşıdığı meseleler yalnızca “kadın sorunları” değildir. Aynı zamanda barışın gündelik hayatta ne anlama geldiğini taşırlar. Barışın yalnızca silahların susması olmadığını hatırlatırlar. Çünkü barış; güvenlidir, adalettir, hakikattir, hafızadır, yerinden edilenlerin yaşamını yeniden kurabilmesidir, çocukların geleceğe korkmadan bakabilmesidir.

UN Women verilerine baktığımızda da, kadınların arabuluculuk ve barış süreçlerine katılımının, toplumun daha geniş ve farklı kesimlerinin sürece dâhil olmasını, sürecin meşruiyetini ve toplumsallaşmasını güçlendirebildiğinin vurgulandığını görüyoruz. Kadınların dışarıda bırakıldığı süreçlerde ise kadınların ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının barış anlaşmalarına ve çatışma sonrası planlamaya yeterince yansımadağına dikkat çekiliyor. Dolayısıyla kadınların katılımının yalnızca bir temsil adaleti meselesi olmadığı; barışın niteliğı ve sürdürülebilirliğı meselesi olduğunun altı çiziliyor.

Dünyanın farklı bölgelerindeki barış süreçleri ise, bize bu konuda önemli bir deneyim biriktirdiğimizi gösteriyor. Kolombiya’dan Filipinler’e, Kuzey İrlanda’dan Afrika’nın farklı ülkelerine kadar farklı modellerde kadınların müzakere ve barışın uygulanması süreçlerine dâhil edilmesinin, geleneksel siyasi aktörlerin dışında kalan toplumsal deneyimlerin de masaya taşınmasına imkân verdiğini görüyoruz.

UN Women’ın kadınların anlamlı katılımına ilişkin çalışmaları da farklı ülkelerden, Bosna-Hersek, Kolombiya, Kenya, Kosova, Gürcistan, Mozambik, Filipinler, Güney Sudan, Suriye ve Yemen gibi çok farklı bağlamlardan deneyimleri bir araya getiriyor. Tabii ki, bu deneyimlerin her biri kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir. Ancak çıkarılacak ortak bir ders de vardır: Kadınları masaya davet etmek yetmez; kadınların masanın nasıl kurulacağına dair söz sahibi olması ve etkili katılımı da gerekir. Çünkü kadınların katılımı yalnızca temsil sayısını artırdığında değil, müzakerenin gündemini ve sonuçlarını etkilediğinde anlamlı hâle gelir. Bu nedenle uluslararası yaklaşım da giderek kadınların yalnızca sayısal temsilinden ziyade doğrudan, eşit ve anlamlı katılımına odaklanmaktadır.

Bu noktada Türkiye’de yaşanan süreç açısından önemli bir kurumsal boşlukla karşı karşıyayız. Türkiye, Birleşmiş Milletler sisteminin ve 1325 sayılı kararın parçasıdır. Ancak Türkiye’nin bugüne kadar 1325’e ilişkin bir Ulusal Eylem Planı bulunmamaktadır.

Bu durum, Türkiye’de kadınların barış ve toplumsal bütünleşme alanında hiçbir deneyiminin olmadığı anlamına gelmez. Tam tersine; Türkiye’deki kadınlar yıllardır barış, demokrasi, insan hakları, yerel yönetimler, toplumsal hafıza ve toplumsal bütünleşme alanlarında önemli bir deneyim biriktirdiler.

Ancak bu deneyim, bütün devlet kurumlarını kapsayan; sorumluları, hedefleri, kaynakları, göstergeleri ve izleme mekanizmaları belirlenmiş bir ulusal Kadın, Barış ve Güvenlik politikasına henüz dönüşmedi. Bu eksiklik bugün yalnızca geçmişe ilişkin bir eleştiri konusu değildir. Çünkü Türkiye yeni bir dönemin eşiğindedir ve tam da bu nedenle, geçmişte yapılmamış olanı bugün yapabilmek için tarihsel bir fırsat bulunmaktadır.

Bu noktada dikkat çekici bir başka gelişmenin de gözden kaçırılmaması gerekiyor. UN Women Türkiye’nin 2026–2030 Stratejik Notu, Türkiye’nin “barış ve güvenlik sorunlarının kesişiminde” bulunduğunu belirtiyor. Bölgesel dinamiklerin kadınların barış süreçlerindeki liderliğinin güçlendirilmesini gerektirdiğini ve kadınların karar alma

mekanizmalarında yeterince temsil edilmediğini ifade ederek; kadınların barış ve güvenlik alanındaki liderliğinin güçlendirilmesini çalışma öncelikleri arasına alıyor.

Ancak burada önemli bir ayrım yapılması da gerekiyor: UN Women Türkiye'nin Stratejik Notu, Türkiye'nin 1325 Ulusal Eylem Planı değildir. Bu, BM Kadın Birimi'nin Türkiye'deki çalışmaları için hazırladığı stratejik yol haritasıdır. Fakat tam da bu nedenle dikkat çekicidir. Birleşmiş Milletler'in Türkiye'deki kendi stratejisi kadınların çatışma önleme, çözüm ve barış inşasındaki liderliğini güçlendirmeyi hedeflerken, Türkiye'nin kendi ulusal düzeyinde bu katılımı kurumsallaştıran bir 1325 Eylem Planı bulunmamaktadır.

Ortada bir politika asimetrisi olduğu görülüyor. Uluslararası norm var. UN Women'ın Türkiye'ye ilişkin stratejik hedefi var. Türkiye'deki kadınların mücadele deneyimi var. Ama bütün bunları birbirine bağlayan ulusal bir uygulama çerçevesi yok. İşte bu boşluk artık doldurulmalıdır. Çünkü Çerçeve Yasa'nın kabulüyle birlikte yeni bir hukuki ve siyasi uygulama dönemi başlıyor ve burada çok önemli bir tercih yaparak tarihî bir adımın atılması için Türkiye Kadın Hareketi olarak hep birlikte çalışabiliriz.

1325 Eylem Planı'nı, süreç başladıktan sonra kadınlara ilişkin bir “ek politika belgesi” olarak hazırlayabiliriz ya da daha ileri bir adım olarak; 1325 Eylem Planı'nı, yeni barış ve toplumsal bütünleşme sürecinin kadınlar açısından nasıl kurulacağını belirleyen kurucu bir belge hâline getirebiliriz. İkinci seçeneğin çok daha etkili olacağı tartışmasıdır. Çünkü anlamlı katılım kendiliğinden ortaya çıkmaz. Kadınları sonradan sürece dâhil etmekle, sürecin kendisini kadınların eşit katılımını mümkün kılacak şekilde tasarlamak arasında büyük fark vardır. Eğer bir izleme kurulu oluşturulacaksa, kadınların yalnızca kurulda bulunması yetmez. Kurulun oluşumunda, görev ve yetkilerinin belirlenmesinde, izleme göstergelerinin hazırlanmasında, raporlama yönteminin oluşturulmasında da söz sahibi olmaları gerekir.

Kaldı ki, merkezi ya da yerel istişare mekanizmalarında kadın örgütlerinin görüşünün alınması da tek başına yeterli değildir. Onların görüşlerinin karara nasıl dönüştüğü izlenmelidir. Bir toplantıda yüz öneri alınabilir. Anlamlı bir katılımın ölçüsü “Kaç öneri karara dönüştü?” sorusuna verilecek cevapla ortaya çıkacaktır.

Bu nedenle artık “kadınlar da sürece dâhil edilsin” cümlesinin ötesine geçmek gerekiyor. Daha baştan şu soruya cevap aramalıyız: “Bu süreç kadınların eşit ve anlamlı katılımını mümkün kılacak şekilde nasıl tasarlanabilir?” Bu iki yaklaşım arasında temel bir fark vardır. Birincisi, mevcut sürece kadınları dâhil etmeye çalışır. İkincisi ise sürecin kendisini

kadınların eşit ortaklığı üzerine kurar. Türkiye'nin ihtiyacı olan ikinci yaklaşımdır. Bu nedenle hazırlanacak ilk 1325 Ulusal Eylem Planı ile kadınların parlamentoda, müzakere mekanizmalarında, yürütme organlarında, yerel yapılarda ve izleme kurullarında hangi yetkiyle yer alacağı açıkça belirlenmelidir.

Kadınlar açısından tek ve homojen bir kategori söz konusu değildir. Çatışmadan etkilenmiş kadınlar, yerel kadın örgütleri, genç kadınlar ve farklı toplumsal kesimlerden kadınların farklı deneyimleri vardır. Hazırlanacak plan bu çoğulluğu güvence altına almalıdır. Kadınların yalnızca kaç toplantıya katıldığı değil, önerilerinin ne kadarının kararlara yansıdığı ölçülmelidir ve ortaya konulan her hedefin sorumlu kurumu, takvimi, kaynağı ve ölçülebilir göstergesi olmalıdır. Uygulamaya dair elde edilen bilgi düzenli olarak kamuoyuna yansıtılmalı ve TBMM'ye raporlanmalıdır. Böylece 1325, bir temenni olmaktan çıkıp ölçülebilir bir kamu politikasına dönüşebilecektir.

Bu noktada kullanılan dile de dikkat edilmesi önemlidir. 1325 Eylem Planı'nı "barış sürecinin kadın ayağı" olarak tarif etmek eksik bir ifade olacaktır. Çünkü kadınlar sürecin bir alt başlığı değildir. Kadınların eşit katılımı, sürecin demokratik meşruiyetinin ve toplumsal olarak sahiplenilmesinin en etkili unsurudur. Hazırlanacak 1325 Eylem Planı, Çerçeve Yasa'nın yanında yürüyen ayrı ve ikincil bir çalışma olmamalıdır. Çerçeve Yasa'nın uygulanmasından başlayarak; yasama faaliyetlerine, müzakere ve karar mekanizmalarına, yerel yapılara, toplumsal istişarelere, izleme ve denetim mekanizmalarına yatay olarak işleyen bir kadın katılım mimarisinin oluşturulması hedeflenmelidir. Başka bir ifadeyle: Kadınların katılımı sürece eklenmemeli; süreç kadınların eşit katılımını mümkün kılacak şekilde tasarlanmalıdır.

Böyle bir planın hazırlanması, siyasi iktidarın kaygılı yaklaşımı dikkate alındığında, Birleşmiş Milletler'in Türkiye'ye dışarıdan bir model dayatması anlamına gelmemektedir. Başta Kürt Kadın Hareketi olmak üzere, Türkiye Kadın Hareketi zaten yıllardır barış, demokrasi, insan hakları ve toplumsal bütünleşme alanlarında deneyim biriktirmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin ilk 1325 Eylem Planı, uluslararası belgelerin Türkiye'ye tercüme edildiği bir metin olmamalıdır. Türkiye'deki kadınların deneyiminden, bugünkü barış ihtiyacından ve 1325'in evrensel ilkelerinden yararlanılarak birlikte üretilmelidir. Bu aynı zamanda kadın hareketinin yalnızca görüş bildiren bir taraf olmaktan çıkarılıp politika üretiminin kurucu ortağı hâline gelmesini de beraberinde getirecektir.

Bugün artık “kadınlara masada kaç sandalye verilecek?” sorusunun ötesine geçilebilmelidir. Masayı kimin kurduğu, gündemi kimin belirlediği, kararları kimin verdiği, kararın uygulanmasının kim ya da hangi kurul tarafından izlendiği, masada olmayanların sesinin masaya nasıl ulaştığı sorularını da sormamız gerekiyor. İlk 1325 Ulusal Eylem Planı bütün bu sorulara cevap verebilir. Bu nedenle böyle bir plan yalnızca kadınlar için bir kazanım değildir. Türkiye’nin barış sürecini daha katılımcı, daha demokratik, daha kapsayıcı ve daha sürdürülebilir hâle getirecek bir demokratikleşme aracıdır.

Çerçeve Yasa TBMM’de, çok yüksek bir katılımı kabul edildi. Şimdi önümüzde bu yasanın çıkabilmesi için kat edilenden daha uzun ve daha zor bir süreç var: “Yasanın hayata geçirilmesi.” Biz kadınlar için asıl sınav şimdi başlıyor. Bu sınavda kadınların rolünü sonradan tanımlamak yerine, kadınların eşit katılımını sürecin başlangıç koşullarından biri hâline getirmeliyiz. Türkiye’nin ilk 1325 Ulusal Eylem Planı bu nedenle beklenmeden hazırlanmalıdır. Ama yalnızca bir belge üretmek için değil; barış sürecinin kadınlar açısından nasıl işleyeceğini birlikte tasarlamak için hazırlanmalıdır. Sadece kadınların hangi mekanizmalarda yer alacağını değil; hangi kararları etkileyebileceğini, hangi yetkilere sahip olacağını, hangi toplumsal deneyimleri masaya taşıyacağını, hangi önerilerin nasıl karara dönüşeceğini ve bütün bunların nasıl izleneceğini belirlemek için hazırlanmalıdır. Çünkü kadınların barışın inşasına katılımı, barışın kuruluş biçimidir.

Bugün Türkiye’nin önünde önemli bir fırsat var: Geçmişte hazırlanmamış bir 1325 Eylem Planı’nın eksikliğini yalnızca telafi etmek değil; ilk kez kadınların eşit söz, eşit karar ve eşit sorumluluk hakkını barışın başlangıç koşulu kabul eden bir sürecin inşası mümkündür.

O zaman sorumuz artık yalnızca: “Kadınlar barış masasında mı?” olmayacaktır. Asıl sorumuz: “Bu barış masasının, kadınların eşit ortaklığı olmadan kurulmasına sessiz kalacak mıyız?” olacaktır.

Tabii ki hayır! Çünkü kadınlar barışın dışında tutulduğu sürece, kurduğumuz şey toplumsal barış değil; toplumun yalnızca bir bölümünün üzerinde uzlaştığı bir düzenleme olacaktır. Oysa ihtiyacımız olan; herkesin barışıdır, kadınların eşit olduğu bir barıştır ve kadınların yalnızca masada değil, masanın kuruluşunda da ortak olduğu bir barış sürecidir.

Biliyoruz ki; barışın kalıcı olması için kadınların sesi duyulmalı, barışın demokratik olması için kadınların kararı esas alınmalı, barışın toplumsal olması için kadınların deneyimi sürecin içine taşınmalıdır. Geçmiş deneyimlerin sonuçları ortadayken, bu sürecin

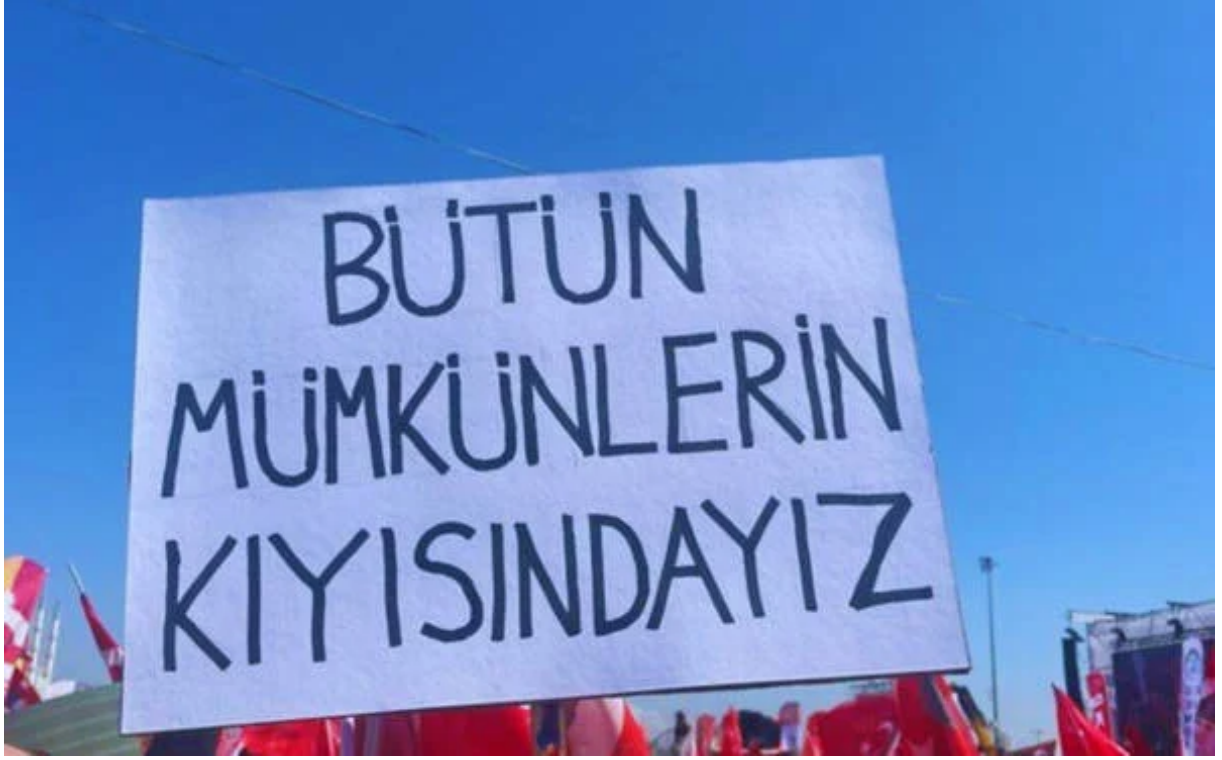
gerçekten yeni bir dönem anlamına gelmesi için kadınlar, en başından itibaren kurucu ortak ve özne olmalıdır.

Zamanın geldiğine inanıyorsak, zamanın gerektirdiği örgütlenmeyi, zamanın geçmesine seyirci kalmadan ortaya koymalıyız.

Cesaret ve kararlılıkla!

Süreç Nereden Nereye Geldi?

Yüksel Mutlu-16 Ağustos 2026

Demokrasi sadece hukuki düzenlemelerle gerçekleşmez, zihniyet dönüşümü de gereklidir. Farklılıklar kendilerini iyi hissederse, ayrımcılığa uğramazlarsa o vakit siyasal alan içerisinde kendilerini özgürce ifade edebilirler. Çünkü kalıcı barışın sağlanması sadece silahların susması değil, toplumsal kesimlerin, yapıların ortak eşit yurttaşlık temelinde özgürce yaşam sürmesidir

Kürtler için sürecin nereden nereye geldiğini yazmak bu köşeye sığmayacak kadar geniş, oldukça uzun ancak kısaca şöyle söylenebilir; yaşanan acılar, boşaltılan köyler, faili meçhuller, yakılan, yıkılan köyler, anaların tarifsiz acıları, kefensiz yerde yatanların coğrafyası desek eksik olmaz. Kürtlüğün yok olduğu zamanlardan varlığa giden yol olarak tariflemek mümkün...

Yaklaşık 27 Şubat 2025 tarihinden beri neredeyse iki yıldır Sayın Öcalan, devlet, iktidar ve DEM Parti İmralı heyeti arasında sürdürülen diyalog, müzakere süreci zaman zaman, inişli çıkışlı olmakla birlikte, Sayın Öcalan'a yönelik tecrit uygulaması dâhil birtakım krizler yaşandı. Toplum kısmen kaygıyla, temkinlilikle süreci bekledi, izledi; kısaca bir yandan umut ederek, bir yandan da devlete inanmayarak, kimi zaman herkesin umutsuzluğa düştüğü, acaba öncekiler gibi akamete mi uğrar, dediğimiz zamanlar olmadı değil.

Nihayet 2 Ağustos 2026 tarihinde DEM Parti İmralı heyeti aracılığıyla kamuoyuna Sayın Öcalan'ın bir mesajı düştü, o da “Bin kilometrelik bir yol bir adımla başlar” cümlesiydi. Bu cümle aslında güncel siyasete büyük görevler yüklüyordu, bunu demokratikleşme sürecinin başlangıcı olarak görmesi, aynı zamanda herkese, tüm halklara, inançlara, kadınlara görevler yüklüyordu. Meselenin sadece TBMM ve siyasal partilere bırakılacak bir şey olmadığını ifade ediyordu. Herkesin sorumluluk yüklenmesi gerektiğini, sendikasından kadın örgütlerine, feministler, sosyalistler, Aleviler, bu ülkede tekçilikten mutsuz olmuş tüm kesimlere bir ortak siyasal irade çağrısı yapıyor. Çağrının en önemli kısmı budur.

Sayın Öcalan bunun başlangıç olduğunu, ilk adıma ne kadar güçlü sahip çıkılırsa o kadar hızlı sonuç alınabileceğini öngörüyor kanımca, yani bundan sonrası bizlere düşüyor.

Atılan bu adım elbette muhalefet edenler için eksikleri olan bir çerçeve yasa ancak yüzyıllık Kürt meselesinin bir kerede çözülmesini beklemek de çok iyimser olur. Silahların susması elbette önemli, kimsenin hayatını kaybetmemesi önemli, gözaltı, tutuklama olmaması önemli.

Bugüne kadar yapılmayan yapıldı, ilk defa birçok partinin TBMM bünyesinde Kürt sorununun çözülmesi için mutabakat sağlaması çok önemliydi. Bu tartışmaların, konuşmaların ilk defa TBMM çatısı altında bir metne dökülmesi, partilerin buna imza vermesi toplumda daha güçlü bir inanç yaratacak, tabii peşinden gelecek somut veriler süreci daha da hızlandıracaktır. Çerçeve yasa büyük çoğunlukla Meclis oylamasından geçti, 88 ret oyuna karşı 467 kabul oyuyla oldukça yüksek bir sayıyla kabul edildi. Bu çok önemli bir eşikti...

Ancak hâlâ bir kısım yazılı ve görsel medyada savaş ve çatışmacı bir dil kullanılıyor. Bunların değişmesi gerekiyor. Çatışmadan beslenen kesimler var, çatışma dilinden beslenen milliyetçi, militarist, cinsiyetçi kesimleri topluma anlatmak lazım. Tüm toplumsal kesimlerin bu konuda görev alması gerekir. Silah bırakmanın hukuksal zemini oluşunca, somut gelişmeler olunca daha pozitif, toplumun da içinde olacağı bir süreç olacaktır.

10 Ağustos 2026'da yalnızca bir yasa kabul edilmedi, yeni bir toplum tahayyülü tartışmaya açıldı. Ama kadınların sesi yoktu, katılımı, düşüncesi sürece yansımadı, öncelikle kadınların da kararlarda söz sahibi olması gerekir. Kadınlar bu sürecin merkezinde olmalı, oluşacak komisyonların içinde ve karar mekanizmalarında yer

almalılar, bu sebeple kadınların barış görüşmelerinde yer almadığı bir barış gerçek bir barış olamaz.

Demokrasi her kesimin kendini iyi hissettiği, geleceğinden korkmadığı, düşünce ifade özgürlüğünün olduğu, demokratik siyaset kanallarının açık olduğu, eşitlik ilkesinin hayat bulduğu bir gerçektir. Aynı zamanda bir siyasal düşünce biçimidir. Kalıcılığı için eşit yurttaşlık gereklidir, bu da ortak bir coğrafyada ortak bir gelecek kurma cesaretidir.

Demokrasi sadece hukuki düzenlemelerle gerçekleşmez, zihniyet dönüşümü de gereklidir. Farklılıklar kendilerini iyi hissederse, ayrımcılığa uğramazlarsa o vakit siyasal alan içerisinde kendilerini özgürce ifade edebilirler. Çünkü kalıcı barışın sağlanması sadece silahların susması değil, toplumsal kesimlerin, yapıların ortak eşit yurttaşlık temelinde özgürce yaşam sürmesidir.

Demokratik Cumhuriyet fikri şu anda demokratik olmayan uygulamaları, yasaları değiştirip dönüştürme durumudur, topluma yeni yol açma fikridir, bunun mücadelesini vererek topluma yeni bir yol açılabilir. Sonunda bunun imkânlarından toplumun tüm kesimleri yararlanacaktır. Bu yol uzun ve zordur, bu ilk adımı geçerek, emek vererek ilerlemek gerekiyor. Çünkü hep diyoruz, barış sadece silahların susması değil, olanakları birlikte değerlendirme sanatıdır.

Bugün yalnızca Kürt halkı değil, tüm toplum kesimleri tarihsel bir eşikten geçiyor, Türkiye, Ortadoğu bölgesel dengeler söz konusu, küresel çoklu krizlerin yaşandığı coğrafyalarda bugüne kadar yaşanan acıları, travmaları görerek, geçmişle yüzleşerek ilerlemek önemli. Bu başlangıç ne kadar güçlü kılınırsa o kadar kalıcı olacaktır. Cumhuriyetin ilk yüzyılı tüm halklar, inançlar açısından yokluk, teklik ve ulus-devlet paradigması üzerinden yürüdü. Farklılıklar inkâr, imha, soykırımlarla sınıandı, insanlar baskı politikaları ve asimilasyonla mücadele etmek zorunda bırakıldı. Devletin bürokratik, tekçi yapısının bugün topluma vereceği hiçbir şeyi kalmadı.

Bu bakımdan geldiğimiz yerin imkânları var, bu imkânları bizim nasıl kullanacağımız, vereceğimiz emek ve mücadeleyle bir eşikten geçecek. Barışı toplumsallaştırmak her kesimin, mağdurların izleyeceği değil, eşitlik ve adalet temelinde bir arada kuracağı yaşamdır.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılında yeni eşit bir toplumsal model kurulabilir, kalıcılaşabilir. ereve yasa bunun ilkidir, sonrası için demokratik toplum yaratma, gündelik hayatı yeniden kurma arzusudur.

Bugün çatışmadan demokrasiye geçiş mümkün m, değil mi? sorusu en kritik sorudur, bunun mümkün olduğu bellidir. TBMM'nin ve toplumun iradesi barışın kurulması için bir çağrıdır.

Kökün İhtimalleri İmkânları ve Yürüyüşün Yeni Rotası

Ruşen Seydaoğlu-16 Ağustos 2026

Gerillada, sürgünde, cezaevinde ve ülkede farklı yöntemlerle kadın özgürlüğü için mücadele edenlerin istedikleri zihinsel ve pratik dünyanın artık birlikte nasıl yaratılabileceğine, bilindik ismiyle demokratik siyasete katılımın formüllerini bu öznelere dahil olacağı yöntemlerle kurmak gerektiğine işaret ediyor. Yani barışı ve demokratik toplumu odağına alanlar, sadece geri dönmeyi değil nereye, nasıl bir yaşama döneleceğini de bu sürecin çözmesi gereken bir sorun olarak tanımlıyor

Kelimelerin diller arası, haliyle halklar arası ilişkinin yaratılmasında azımsanmayacak bir yeri var. Çoğu zaman onlara sahiden baktığımızda duyguları, beklentileri birbirine emanet ederek ilerleyen hikayelerle dolu olduklarını fark edebiliyoruz.

Kök kelimesi de bu hikâyeden bağımsız değil. Henüz aileye-soya içkin kullanılmıyorken; iyileştirmek için bitkilerin toprak altındaki kısımlarıyla yapılan bir büyü anlamına geliyor, *root*. Yani hem bitkilerin köklerini hem de büyü'nün adını işaret ediyor. Üstelik etimolojik çalışmalarda da 1935 gibi çok uzak olmayan bir tarihe kadar bile baskın anlamının, kullanımının bu olduğunu gösteren, söyleyen halklar olduğuyla karşılaşıyoruz. Tarihte şifa ve büyü'nün çoğu zaman birbiri yerine geçen kullanımını düşündüğümüzde hikâye bugün açısından da ilgi çekici bir hal alıyor. Yeter ki kelimeleri egemenlerin nasıl kullandıklarına değil halkların nasıl kullandıklarına yüzümüzü dönebilelim.

Kök yasa ifadesinin de yasa kısmına odaklanıldığında ve salt hukuki bir düzenleme olarak nitelendirildiğinde; işi belli bir kesime-parlamentoya ya da hukukçulara- havale ederek bekleme haline geçme, ufukumuzu daraltma, içinden çıktığı tarihe parçalı, kısıtlı bir yaklaşım oluşturma riski barındırdığını söyleyebiliriz. Bir anlamda risk, bu yasanın aslında

mücadelenin kazanımıyla ortaya çıktığını anlamak, bununla şimdi ne yapacağız üzerine düşünmek, onu mücadelenin hedeflerini hayata geçirmenin aracı olarak görmek yerine kapitalist ve erkek egemen sistemin kazan-kaybet karşılığına sıkıştırılmasıyla açığa çıkıyor.

Halbuki kök yasanın hikâyesi bir grup idealist Kürt gencin Çubuk Barajı'nda lanetlenmiş bir halkın şifalanması için yaptığı büyüün 53 yıl sonra tutmasına, aynı zamanda dünyada ve kendi yaşadıkları coğrafyadaki ezilen halkların yaşadığı deneyimlere sahip çıkmalarına dayanıyor. İnkâr ve yok etme politikaları karşısında büyü tutsun diye 53 yılda Kürt özgürlük hareketiyle, Kürt kadın hareketiyle bütünleşmiş Kürt halkının, Kürt kadınların hangi cenderelerden geçirildiğini ama bunun karşısında nasıl da görkemli bir direniş verdiğini biliyoruz, bütün dünya biliyor. Ama bildiğimiz, olan biteni anlamlandırmamızı, geleceği nasıl inşa edeceğimize dair dinamizmi sağlamıyorsa düğümüne dönüşebiliyor. Yani ortada bir düğüm varsa da bu düğüm, öznelerin bundan sonra neler yapabilecekleriyle ilgili.

Özgürlük hareketi etrafında kenetlenen Kürt kadınlar olarak; tarihsel toplumların, kelimelere de emanet ettiği ortak tarihle, ortak kültürle, özgürlük ve demokrasi bilinciyle buluşabileceği bir vizyona ihtiyacımız var. Çünkü yasa içinde egemenlerin literatürünün ağırlığı hissedilse de Kürt halkının yüzlerce yıllık inkârı kırdığı, statüye yaklaştığı, diğer isyanların aksine bu kez yenilginin değil varlığının tanındığı gerçekliğini de barındırıyor. Elbette yetmez. Kürt halkının diliyle, kültürüyle, tarihiyle yarattığı varoluş birkaç maddelik yasayla ne tanımlanabilir ne de yıkımın yarattıkları onarılabilir.

Ancak varoluşumuzun statü kazanmasını sağlayacak yeni yürüyüşün rotasını belirlerken alan açabilir. Sadece hukuki düzenlemeler olarak sunulan ama sanıldığından daha fazla toplumsal etki ve dönüşüm yaratabilecek başka düzenlemeler için baskı oluşturabilir. Yasalar silsilesi ve bu kapsamda oluşturulacak politikalarla toplum, coğrafyanın en ücra köşesindekileri en genel yönetimlere yansıyacak iradeye dönüştürebilir. Kürt'ün yoksulluğu, eğitime erişememesi, sağlık bilgisinden koparılması sadece Kürt'ün değil herkesin sorumluluğu haline getirilebilir. Kadınlar dövülmez, sövülmez, ezilmez, sömürülmez diyemiyorum ama bunlar olmasın diye mücadele ederken yeniden aynı saldırılara maruz kalması engellenebilir. Kürt kendisinden alınanlar için bu kez engellere takılmadan örgütlenebilir. Bunu yaptığında suçla damgalanmadığı demokratik bir yaşam sistemi kurabilir.

Boyutlu, hacimli, sistemli bir mücadele demek bu, dünden yarına çözülecek sorunlar da değil. Kendimizi yenilememizi, dönüştürmemizi, içe kapanan, daralan yanlarımızla yüzleşmeyi gerektiriyor. 50 yıldır bekleyen toplumun beklentilerinin hızlıca karşılanmasını istemesi son derece anlaşılırken bu beklentilere yanıt olabilecek ya da beklenen kadar hızlı ilerlememe ihtimalini de doğru bilgiyle, pratikle anlatabilecek donanımı gerektiriyor. Çünkü müzakerenin kimlerle yürütüldüğü, bu kesimlerin zihniyet yapılanmaları, ülkedeki bütün ezilen kesimler ama en çok da Kürtler açısından bilinen bir gerçek. Öyleyse kendisini, karşısındakini ve yanındakileri demokratikleştirmek, en azından demokrasiye duyarlı hale getirmek bu kökten neler çıkarılabileceğinin de kilit noktası.

Tam da bu sebeplerle Özgür Kadın Hareketi, kadın özgürlükçü perspektifi ve örgütlülüğüyle bu ilk adımdan sonra yürüyüşün nasıl devam edeceğinin, statünün ne anlama geleceğinin en yakın muhatabı ve sorumlusu haline geliyor. Demokrasi ve özgürlük bilinciyle en geniş toplumsal uzlaşığı yakalayabileceklerin başında yer alıyor. Bu iddia, geçmiş mücadele deneyimleri kadar bundan sonrasını okuma biçimiyle de doğrudan ilgili.

Örneğin; dönecek olanları da Kürt toplumunu da hem birbirleriyle hem de kendi içlerinde bir bütün olarak ifade ediyor ama bu bütün aynı zamanda kadın olmanın özgünlüklerini de görerek ele alınıyor. Gerillada, sürgünde, cezaevinde ve ülkede farklı yöntemlerle kadın özgürlüğü için mücadele edenlerin istedikleri zihinsel ve pratik dünyanın artık birlikte nasıl yaratılabileceğine, bilindik ismiyle demokratik siyasete katılımın formüllerini bu öznelere dahil olacağı yöntemlerle kurmak gerektiğine işaret ediyor. Yani barışı ve demokratik toplumu odağına alanlar, sadece geri dönmeyi değil nereye, nasıl bir yaşama döneceğini de bu sürecin çözmesi gereken bir sorun olarak tanımlıyor. Buna yasanın lafzının yetmediğini biliyor. Bütünleşmenin, dönecekler açısından da kalanlar açısından da duygulardaki, düşüncelerdeki, bambaşka yaşam deneyimlerindeki özgünlükleri görerek, belki de yeniden tanışarak ve yürüyüşün yeni rotasını birlikte oluşturarak sağlanabileceğini savunuyor.

Yine masada, izleme kurullarında, sürecin devamında oluşturulması muhtemel komisyonlarda doğrudan yer almak bu sorunun diğer bir çözüm yöntemi olarak görülüyor. Nitekim bugün hâlâ hiçbir politik zemin, kadınlar doğrudan yer almadığında, savaşta kadınların aslında ne yaşadığı ya da kadınlar bir daha bunları yaşamaması savunusunu kendiliğinden bir “devlet” meselesi haline getirmiyor. Muhataplardaki erkek egemen zihniyet düşünüldüğünde yasada adı geçen mekanizmaların kadınlara zımnen kapatılma

ihtimali de oldukça yüksek. Öyleyse bir yandan bu mekanizmalara giriş, kota vb. uygulamaların işletilmesi için baskı diğer yandan kadınların süreçle bağını güçlendirecek alternatif bağımsız-özerk mekanizmalar, çalışmalar, örgütlenmeler oluşturmamız gerekiyor.

Sadece Kürdistan coğrafyasıyla sınırlı kalmayan, sadece benzer düşünceler taşıyanların yan yana gelmediği kapsayıcı, demokratik işleyişle yürüyen mekanizmalar burada önemli bir yer tutuyor. Çünkü halkların birbirleriyle karşılaştırıldığı, düşmanlaştırıldığı, hangi kadının yasının tutulabilir olduğunun bile bu zihniyetle belirlendiği zeminde barış ya da demokratik topluma olan inancın büyümesi, Türkiye'nin de dönüşümüne ve bu sürece katılımına dayanıyor.

Kürdistan toplumunun ise artık salt duygusal motivasyonlarla değil son derece politik tutumlarla konumlandığının farkına varmak gerekiyor. Yürütülen 50 yıllık mücadele, bir tek saldıranlar karşısında örgütlü güç oluşturmadi. Aynı zamanda kendi mücadelesi içinde demokrasi bilincini, kadın özgürlüğünün savunusunu ve eşitlik talebini yükseltti. Bu gelişim Kürt toplumunun içinde olduğu harekete de eleştirel yaklaşmasını sağladı, hareketini doğru olanda, güzel olanda tutmaya çabaladı. İçinden geçtiğimiz süreçte de demokratik toplum inşasının nasıl olması gerektiğine dair en güç yol tabelaları böyle oluştu, oluşmaya devam ediyor.

Ancak şu açık; Kürt halkı köklerinden gelen birlikte yaşam arzusu ile yola devam edebildi, kendi köklerine tutunduğu oranda hayatta kaldı, köklerini başkalarına teslim ettiğinde, köklerini bağlı olduğu diğer köklerden koparmaya çalıştığında ise yok olmaya yüz tuttu. Bin kilometrelik yürüyüşü de ancak bu köklere tutunarak o kökleri güçlendirmek için emek vererek tamamlayabileceğiz. Adına ben büyü derim, köklerin buluşması, kendinden başka kökler doğurması derim, siz komün dersiniz, başkası yoldaşlar zemini ya da halkların kolektifi, öbürü Jinwar; kimimiz ekmek için, su kanalı için, sokağını temizlemek için, bir araya gelir. Kürtçe novellaların, şiirlerin de yazılması bu derde dahildir. Ama ancak “emek verdiğimiz şeyden sonsuza kadar sorumlu olabiliriz”. Seyredenler, kolektivizme gelemeyenler, kendini esas alanlar ise bu özgürlük hikâyesinin öznesi olamayacaktır.

Tüm bunlarla birlikte düşünüldüğünde yasa da bir kurtuluş manzumesi ya da tamamlanmış bir sürecin mutabakatı olarak tarifenemez. Ama Kürt halkının tarihsel mücadelesinin yarattığıdır, mücadele etmeye devam ederse de kazanacağını ispatıdır. Kürt halkının, Türkiye halklarının kurtuluşu için atılmış bir adım da sayılabilir. Emek

verildiği takdirde başka yasaları, anayasaları oluşturabilir. Bu yasalar aracılığıyla savunduğumuz biçimiyle demokratik toplumu oluşturacak politikaları da hayata geçirebiliriz. Birbirini nefretle ananlar, birbirinin hikayesinde olduğunu görebilir. Ama eğer kendini örgütlemiş, tarihten dersler çıkararak emek vermekten, kadın emeğine güvenmekten vazgeçmemiş bir halk varsa. Bu halk hücrelerine kadar birbirini görmüşse ve kendini örgütlemişse...

Aidōs’tan Locke’a İnsanı Yurt Kılan Tanınma ve Aidiyet

Fatime İzol Levent-16 Ağustos 2026

Antik Yunan düşüncesindeki aidōs (αἰδώς) kavramı bu noktada dikkat çekici bir ahlaki çerçeve sunar. Aidōs, yalnızca utanmayı değil; insanın hem kendi onuruna hem de başkasının haysiyetine karşı duyduğu sorumluluğu ifade eder. Bu erdem, karşısındaki insanı eksik, edilgen ya da sürekli yönlendirilmesi gereken biri olarak değil, kendi iradesiyle var olan bir özne olarak görebilmeyi gerektirir. Böyle bakıldığında “kendini bil” çağrısı, yalnızca bireyin kendisiyle kurduğu ilişkiye değil, başkasıyla kurduğu etik bağa da yönelir

Üniversitenin ilk yılında yapılan bir felsefe sınavında “Kendini bil” kavramının açıklanması istenmişti. O gün yazdığım cevap, zamanla yalnızca bir sınavın parçası olmaktan çıktı; insanın kendisini nasıl kurduğu, ait olduğu toplumla nasıl ilişki geliştirdiği ve başkası tarafından tanınmanın neden bu kadar belirleyici olduğu üzerine uzun sürecek bir düşünsel arayışın başlangıcına dönüştü.

“Kendini bil” çağrısı çoğu zaman insanın kendi içine yönelmesi olarak okunur. Oysa insan yalnızca kendi içine bakarak değil, başkalarının bakışıyla kurduğu ilişki içinde de kim olduğunu anlamaya başlar. Kimlik, yalnızca bireyin kendisi hakkında verdiği bir karar değildir; aynı zamanda toplumun onu nasıl gördüğü, nasıl tanıdığı ve ona nasıl bir yer açtığıyla birlikte biçimlenir. Bu nedenle kendini bilmek, aynı zamanda ötekini tanımayı ve onun varlığını eşit bir özne olarak kabul edebilmeyi de içerir.

Bu düşünceyi yıllar önce Vedat Türkali’nin Bir Gün Tek Başına romanındaki şu cümle farklı bir anlamla karşıma çıkarmıştı: “İnsan dedin mi ne erkektir ne de kadın; ikisi birleşerek

yarımşardan insan oluverir.” Bu ifade yalnızca kadın ile erkek arasındaki ilişkiye değil, insanın başkasıyla kurduğu karşılaşma sayesinde kendisini tamamlayan bir varlık oluşuna da işaret eder. İnsan kendi kimliğini tek başına kurmaz; tanınarak, konuşarak ve karşılıklı ilişki içinde var olur.

Tam da bu nedenle aidiyet, yalnızca hukuki bir statü ya da coğrafi bir bağ değildir. Aidiyet, insanın yaşadığı toplum içinde kendi sesiyle yer bulabilmesi, varlığının sürekli açıklanmak zorunda kalmaması ve kimliğinin meşruiyetini her defasında yeniden ispat etmek zorunda bırakılmamasıdır. İnsan, yaşadığı ülkeye yalnızca nüfus kayıtlarıyla değil; gördüğü saygı, hissettiği güven ve kurabildiği karşılıklı tanınma ilişkisiyle bağlanır.

Sosyoloji uzun zamandır kimliğin yalnızca bireysel değil, ilişkisel bir olgu olduğunu gösterir. Charles Taylor’ın ifade ettiği gibi tanınma, modern toplumlarda yalnızca psikolojik bir ihtiyaç değil, insan onurunun temel koşullarından biridir. Axel Honneth ise toplumsal çatışmaların önemli bir bölümünü, insanların tanınma mücadeleleri üzerinden açıklar. İnsan çoğu zaman yalnızca hakları için değil, görünür olabilmek ve eşit bir özne olarak kabul edilmek için de mücadele eder.

Antik Yunan düşüncesindeki aidōs (αἰδώς) kavramı bu noktada dikkat çekici bir ahlaki çerçeve sunar. Aidōs, yalnızca utanmayı değil; insanın hem kendi onuruna hem de başkasının haysiyetine karşı duyduğu sorumluluğu ifade eder. Bu erdem, karşısındaki insanı eksik, edilgen ya da sürekli yönlendirilmesi gereken biri olarak değil, kendi iradesiyle var olan bir özne olarak görebilmeyi gerektirir. Böyle bakıldığında “kendini bil” çağrısı, yalnızca bireyin kendisiyle kurduğu ilişkiye değil, başkasıyla kurduğu etik bağa da yönelir.

Aidiyet sorunu da burada ortaya çıkar. İnsan, yaşadığı toplumun parçası olmak isterken aynı zamanda kendi kimliğiyle var olabilmek ister. Bu iki talep birbirinin alternatifi değildir. Bir topluma ait hissetmek, farklılıklarından vazgeçmek anlamına gelmez; tam tersine, farklılıklarıyla birlikte tanınabilmeyi gerektirir. Kimliğin sürekli savunulmak zorunda kaldığı bir yerde aidiyet duygusu zayıflarken, karşılıklı güven de kırılgan hâle gelir.

Bu nedenle çözüm süreçlerini yalnızca güvenlik politikaları ya da siyasal müzakereler üzerinden değerlendirmek eksik kalır. Toplumlara bir arada tutan asıl unsur, ortak geleceğe dair güven duygusudur. Güven ise yalnızca hukuk metinleriyle kurulmaz; verilen sözlerin korunması, insanların birbirini siyasal ve ahlaki özne olarak tanımasıyla güçlenir.

John Locke'un toplumsal sözleşme kuramı bu konuda önemli bir perspektif sunar. Locke'a göre siyasal iktidar, halkın devlete emanet ettiği bir yetkidir. Devletin meşruiyeti yalnızca sahip olduğu güçten değil, bu emanete gösterdiği sadakatten doğar. Verilen söz ile gerçekleştirilen uygulamalar arasındaki tutarlılık, yalnızca hukuki değil, aynı zamanda ahlaki bir yükümlülüktür. Çünkü güven, zor kullanılarak değil; tutarlılıkla inşa edilir.

Luc Ferry'nin cumhuriyet anlayışı da benzer biçimde ortak iyiyi esas alan bir yurttaşlık fikrine dayanır. Cumhuriyet, yalnızca seçimlerden ibaret değildir; herkesin eşit yurttaş olarak tanındığı ve kamusal alanın hiçbir kimliğin tekeline bırakılmadığı siyasal bir düzendir. Devlet, yurttaşlardan tek tip bir kimlik üretmelerini istemek yerine, farklılıkların hukuk içinde birlikte yaşayabileceği ortak zemini korumakla yükümlüdür.

Hannah Arendt siyasetin özünü birlikte konuşabilme imkânında görür. İnsan konuşabildiği ve eyleyebildiği ölçüde siyasal özne olur. Jürgen Habermas ise demokratik meşruiyetin özgür ve eşit bireylerin baskıdan uzak biçimde yürüttükleri kamusal iletişimle oluşacağını savunur. Bu nedenle kalıcı barış, yalnızca alınan kararlarla değil; insanların birbirlerini gerçekten dinleyebildikleri ve gerekçelerini paylaşabildikleri kamusal kültürle mümkündür.

Belki de bütün bu düşünceler aynı ortak noktada buluşur: Aidiyet, zorunlu sadakatten değil; karşılıklı tanınmadan doğar. İnsan yaşadığı ülkeye, kendi kimliğini geride bıraktığı için değil; o kimlikle birlikte eşit bir yurttaş olarak yaşayabildiği ölçüde bağlanır. Sözün haysiyeti de tam burada anlam kazanır. Çünkü verilen söz yalnızca siyasal bir vaat değil; birlikte yaşama iradesinin ahlaki temelidir.

Yazmak da bu yüzden yalnızca kişisel bir ifade biçimi değildir. Yazı, hafızayı korumanın, tanınma talebini görünür kılmanın ve ortak vicdana seslenmenin yollarından biridir. Bazen bir toplumun geleceği, büyük sloganlardan çok, birbirinin haysiyetini koruyan cümlelerde şekillenir.

Belki de aidōs'un günümüze bıraktığı en önemli miras budur: İnsan önce kendi sözüne karşı mahcup olmalıdır. Çünkü kendi sözüne sadık kalabilen kişi, başkasının haysiyetini de gözetebilir. Locke'un emanet anlayışı, Ferry'nin cumhuriyet fikri, Arendt'in kamusal özgürlük düşüncesi ve Habermas'ın iletişim etiği farklı dönemlerde aynı ortak ilkeyi dile getirir: Kalıcı güven, baskıyla değil; karşılıklı tanınmayla, tutarlılıkla ve sözün haysiyetini koruyan bir siyasal kültürle inşa edilir.